

den pluralism som kännetecknar vår samtid. Personligen hade jag dock uppskattat en något snävare tematik, som hade ökat möjligheten att jämföra fler författares syn på en och samma fråga. Flera bidrag håller dock hög kvalitet och som enskilda bidrag är bland annat Kaennels, Svartviks och Appelros väl värda att läsa bortom bokens tematik.

Thord Svensson
Doktorand, Lund

Mattias Martinson: *Katedralen mitt i staden: om ateism och teologi* (Lund: Arcus förlag, 2010). 304 s.

Jag har svårt att tro att särskilt många av STK:s läsare har lyckats missa den diskussion som i dagsläget förs om religion och dess roll i dagens samhälle. Jag har lika svårt att tro att tidskriftens läsare har missat den stridslystnad med vilken den bedrivs. Den ”nya ateismens” ihärdiga anfall på religion leds av bland andra Michel Onfray, Richard Dawkins, och Christopher Hitchens, kanske mest känd för sin konstruktivt betitlade bok *God is Not Great: How Religion Poisons Everything*, och – på hemmaplan – av Humanisternas ledare Christer Sturmark.

Uppsalateologen Mattias Martinsons *Katedralen mitt i staden* kan utan svårighet ses som ett ytterligare inlägg i samma tvist, med en tydlig skillnad: boken kan läsas som ett faktiskt *debattinlägg* och inte, som så mycket annan litteratur, som ett aggressivt tillrättavisande av dem som inte vet bättre än att falla offer för sin egen svaghet, godtrogenhet, eller idioti.

Boken har två huvudavsnitt som går under rubrikerna ”Ateism” och ”Teologi”. I det första tacklar Martinson sakligt bland annat tendenser inom samtida ateism som den av Onfray exemplifierade ”mest ogerade selektivitet man kan föreställa sig” (89), den bristande saklighet och intellektuella våldsamt som präglar debatten, och den svenska humanismens onekligen religionslika karaktär. Men kritiken sker inte enbart i en riktning. Svensk teologisk forskning till exempel, menar Martinson, besitter en stark tendens att driva sin ”vilja till sanning”, att diskursivt skapa en Luther värd att upphöjas långt över såväl sin samtids teologer som de som kommit därefter, och därefter bibehålla denna hegemoniska ordning med alla medel.

Trots att tankegångarna överlag tycks välutvecklade är det stundvis svårt att följa med författaren och se vad hans mål kan tänkas vara. Kritiken tycks driva från pol till pol under läsningens gång. Vid ett par tillfällen faller han tillbaka på den typ av ”knock-out”-argumentation han själv kritiserar, som när han till exempel påpekar att bilden av ”Luther på axeln” i sig är ett genuint uttryck för svensk lutherdom, den svenska akademiska teologins lutherskt ”snedvridna” tillskrivande av denna moralistiska bild på Calvin till trots. ”Vad skulle det annars vara ett uttryck för?” frågar sig Martinson (222): ”en underjordisk svensk cal-

vinism? Knappast!” Dogmatism och ortodoxi är inte, för Martinson, teologins vägar till salighet.

Samtidigt är det striktare vetenskapliga perspektivet uppenbarligen också otillräckligt. På s. 172 skriver han att "[I] naturvetenskapliga laboratorier är man bara vetenskapsman, på teologiska fakulteten är man både teolog och religionsvetare”, som om ”teolog” vore ett skällsord. Med en nästintill beklagande ton tecknar han en bild av universitetsteologin som befriad från sitt djupare innehåll, som endast en ceremoniell kvarleva från en tid då kunskapsproduktionen tjänade kyrkan – i skarp kontrast till dagens vetenskapliga klimat, där uppriktiga bejakanden av tro är otillåtna och den teologiska kunskapsproduktionen ”måste tjäna den sekulära akademins strängt ickekyrkliga syften” (176).

Det tycks i Martinsons framställning som om de båda – ateism och teologi – uttrycker sig i monolog snarare än i dialog med sin uppfattade motpol. I motsats till dessa självbilder menar Martinson att religionens återkomst och ateismens uppsving är fenomen baserade i samma, i grunden kristna, kultur – teologin längtar inte tillbaka till medeltidens glansdagar och ateismen är inte en ny Upplysning. Vad som så ofta framställs som motpoler är kanske i själva verket inte så väsensskilda som vid första anblicken kan tyckas. Ett återkommande spår i Martinsons argumentation är just att de uppfattade skillnaderna mellan teologi och ateism leder till ett ständigt återuppfinnande av hjulet. I sin vägran att tala med teologins språk presenterar religionskritiker problemkomplex som sedan länge är kända på teologins fält. Inte heller kan teologi gynnsamt bedrivas utanför sin egen samtidskontext i termer av evigt given sanning.

Martinson har uppenbart en agenda bakom sitt författande. Han vill varken ställa sig bakom dem som hävdar religionens ondska eller bedriva en transcendent teologi som söker nåd ”ovanifrån” – när blicken mot bokens slut faller på Jonas Gardells bibelläsning blir det tydligt att Martinson menar att det inte går att läsa kristendomens centrala skrift som uppenbarad sanning utan bara som en text som efter (historisk-) kritisk granskning kan hjälpa individen att skapa mening i sitt liv. Ingen av monologerna duger för Martinson – för honom tycks lösningen finnas någonstans i gränslandet mellan ateism och teologi, i en postkristen immanens.

Jag läser Martinsons bok med en religionshistorikers ögon, och inte som teologiskt eller religionsfilosofiskt skolad. Trots detta finner jag inga större svårigheter att följa med i resonemangen. Få begrepp tas för givna, och där jag som ”oinvigd” känner att en förklaring hade varit behjälplig blir jag också oftast försedd med vad jag behöver för att fortsätta läsningen. Därmed inte sagt att det är en lättläst bok, även om den är välskriven och genomtänkt i sin presentation. Tvärtom är Martinsons resonemang stundom väldigt invecklat. Detta är inte ett populärvetenskapligt de-

battinlägg utan en invecklad argumentation som kräver mer av sin läsare än mycket annan litteratur i ämnet.

Boken håller även en hög nivå i förhållande till den debatt som den är en del av. Bara för att Martinson inte far med osanningar och angriper dem som inte tänker som han själv, något som exempelvis sker alltför ofta i Onfrays *Handbok för ateister*, innebär det inte att detta är ett okontroversiellt verk. Tvärtom tror jag att boken har möjlighet att uppröra i debattens båda läger. Skillnaden är att *Katedralen mitt i staden* bereder mark för en fortsatt konstruktiv debatt, och inte som så mycket annat, en kamp om vem som kan skrika högst.

Martin Lund,
Doktorand, Lund

Christer Sturmark och Nadja Hallström: *PERSON-LIGT – Samtal med fritänkare* (Stockholm: Fri Tanke, 2008), 376 sid.

Den här boken består av samtal mellan Humanisternas ordförande Christer Sturmark och tjugofyra ”fritänkare” från fyra länder. De intervjuade är Eva Dahlgren, Richard Dawkins, Göran Lambertz, Lena Andersson, Georg Klein, Stellan Skarsgård, Nyamko Sabuni, PC Jersild, Christer Fuglesang, Sture Linnér, Dilsa Demirbag-Sten, Michel Onfray, Björn Ulvaeus, Richard Levi, Kaj Fölster, Torbjörn Tännsjö, Sara Mohammad, Sven Hagströmer, Gudrun Schyman, Sam Harris, Åke Ortmark, Maria Robsahm (f.d. Carlshamre), Hans Bergström och Daniel Dennett. Här ingår alltså tre av de internationellt mest kända representanterna för ”den nya ateismen” – fyra, om vi räknar med den franske filosofen Onfray (som Sturmark intervjuat med hjälp av Sara Larsson), vars mycket religionskritiska bok *Handbok för ateister* väckt starka reaktioner.

Varje intervjuobjekt ges först en kort presentation av Sturmark. Sedan får de själva komma till orda och därefter följer själva intervjun som innehåller vissa fasta moment som t.ex. frågor om deras uppväxt och huruvida de betraktar sig själva som ateister. Man skulle kunna befara att ett sådant här upplägg skulle resultera i rätt så stereotypa intervjuer, men så är inte alls fallet. Sturmark visar sig vara mycket driven då det gäller att skapa en naturlig och intresseväckande dialog. I och för sig möter vi inga nya argument mot religiösa föreställningar, men vi får en inblick i hur olika människor närmat sig frågan om Guds existens på olika sätt.

Inte alla känner sig bekväma med epitetet ”ateist” eller ens ”agnostiker”. Därför tycker jag valet av ”fritänkare” är mycket passande. Eller som Björn Ulvaeus uttrycker det: ”Jag skulle vilja kalla mig fritänkare, ett bättre ord än agnostiker eller ateist. Man borde kanske återinföra det i vår moderna vokabulär.” (s. 209)

De tjugo svenskarna är för de flesta kända personer, men genom Sturmarks personliga frågor får vi veta mycket mer om dem än vad som är allmänt känt. Alla intervjuer är intressanta, men de personer som särskilt fångade mitt intresse var Kaj Fölster samt de tre invandrarkvinnorna, som varit tvungna att frigöra sig från religionens förtryckande sidor och personligen kan vittna om detta. På frågan vilken eller vilka författare som påverkat intervjuobjekten mest är det tre som förekommer oftast: Ingemar Hedenius, Herbert Tingsten samt Bertrand Russell, som ofta lyfts fram som ett föredöme bland dagens nya ateister.

Boken är layoutmässigt mycket lyckad. Nadja Hallströms foton är av mycket hög kvalitet. Detta är en bok som säkert hittar fram till många läsare, som intresserar sig för samtidens mest brännande livsåskådningsfrågor.

Stefan Andersson
FD, Sävsjö